

Biztonság és bűnmegelőzés

Objektív biztonság – szubjektív biztonság

Az állam feladata a polgárok biztonságát és megfelelő életminőségét garantáló keretfeltételek fenntartása. Ma a biztonság koncepciói és fogalmai változóban vannak, egyre inkább a bűncselekmények valós és potenciális sértettjei, valamint a kockázatok állnak a jogpolitika középpontjában. A biztonságelemzésben dominálnak a kockázatbecslések, a közvélemény-kutatások a biztonságérzetet és a polgárok biztonsági elvárásait mérik. A biztonság meghatározása és az adatok különféle értelmezési lehetőségei azonban módszertani problémákat vetnek fel. A különböző módon mért objektív közbiztonság és a biztonságérzet ollója igen szélesre nyílhat. A probléma összetettebbé vált, jelentősen megnöttek a biztonságstudományi kutatás módszertani és elméleti alapjai iránti igények is. Ezért a biztonságkutatásban elengedhetetlenek a megalapozott, gyakorlati szinten alkalmazható, objektív és szubjektív indikátorokra, összehasonlítható vizsgálatokra támaszkodó, szociális és kulturális kontextusokba illeszkedő mércék, hiszen a belső biztonsággal kapcsolatos várakozások beágyazódnak az általános szociális biztonság rendszerébe.

Kiindulópontunk a biztonság a modern társadalmakban. A biztonság fogalma továbbvezet a kockázat, veszély és bizalom kategóriái felé, egyfajta emberi létszükségletet jelöl¹, és egy összetett társadalmi vezéreszmét² juttat kifejezésre, amely már az 1970-es és 1980-as években az életminőségre vonatkozó vizsgálatokhoz kapcsolódva intenzív kutatások tárgya volt. A biztonság fogalmában benne foglaltatik, hogy az nem jelenti a jogtárgyak sérelmének teljes kizárhatóságát. Hiszen biztonságról mindenekelőtt olyankor beszélünk, amikor – mint például a közúti közlekedés esetében – teljesen egyértelmű, hogy a halálesetek és sérülések kockázatos tevékenységek mindennapi kísérőjelenségeiként jelennek meg. A biztonság fogalma és a biztonságérzet a kockázatok és veszélyek tükrében keletkezik, hiszen bízunk abban, hogy az alapjában kontrollálható egyedi kockázatok nem következnek be, vagy a kockázatok bekövetkezésének következményei az állam által megszervezett társadalom vagy

¹ Maslow, A. H.: Motivation und Persönlichkeit. Olten-Verlag, 1977

² Kaufmann, F.-X.: Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem. 2. Aufl., Enke, Stuttgart, 1973; Kaufmann, F.-X.: Normen und Institutionen als Mittel zur Bewältigung von Unsicherheit: Die Sicht der Soziologie. In: Bayerische Rückversicherung (Hrsg.): Gesellschaft und Unsicherheit. Karlsruhe, 1987, 37–48. o.

az egyének által megfelelő mértékben kivédhetők.³ E helyzetből adódóan az állam ígéretet tesz és kötelezettséget vállal a biztonság fenntartására, ami egyebek között a bűnözés megelőzését jelenti. Az állam feladata olyan keretfeltételek létrehozása, fenntartása és folyamatos javítása, amelyek lehetővé teszik a polgárok fizikai, szociális és gazdasági biztonságát, megfelelő életminőségük fenntartását, sorsuk előrelátó tervezését. Az utóbbi évek vitáiból az derül ki, hogy a biztonsági fenyegetések szemlélete és a biztonság koncepciói és fogalmai változóban vannak, a biztonság hangsúlyozásával pedig a büntetőjog újfajta szemlélete jelenik meg. A biztonsági megfontolások a bűncselekmény valóságos és potenciális sértettjét, valamint a kockázatokat helyezik a jogpolitika (illetve a jogpolitikai kampányok) középpontjába. Ennek következtében az elkövetőcentrikus büntetőjoggal szemben a biztonság eleme lesz a domináns tényező.⁴ Mintegy negyven évvel ezelőtt a német büntetőjogi reformról szóló egyik írás *Búcsú Kanttól és Hegeltől* címmel jelent meg, és korszakváltást hirdetett.⁵ Ez a búcsú a büntetőjog modernizációja miatt vált szükségessé, amelynek kezdeményeit már *Franz von Liszt* 1882-as programjában is megtaláljuk. E szerint a büntetőjog egyedüli feladata ezután a megelőzés és a jogtárgyak védelme kell hogy legyen, a bűn megtorlása és a büntetőjog ezzel összefüggő önelégültsége pedig háttérbe szorul. Ma némi melankóliával és kegyelettel gondolunk vissza erre a búcsúra. Bár a büntetőjog célja, ahogy mindig is, a prevenció és végső soron a jogtárgyak védelme, időközben a tényállások olyan csoportja került előtérbe, amelyek a Kanttól és Hegeltől való búcsúzás idején még kevésbé voltak jellegzetesek. A veszélyeztetés absztrakt bűncselekményi kategóriáiról van szó. Ezek a kockázatorientált büntetőjog lényeges elemei, hiszen a büntethetőséget jelentősen előre hozzák. Időközben a büntetőjog új összefüggések rendszerébe is került. Ma a büntetőjog a társadalmi veszélyelhárítási rendszer része, feladata olyan biztonságpolitika szolgálata, amely hatékonyan védelmezi a társadalmat a veszélyes szexuális elkövetők, ámokfutók, terroristák és maffiaszervezetek ellenében. Különösen 2001. szeptember 11. után vált a büntetőjog egy olyan biztonsági architektúra részévé, amelyben a közrendvédelem mellett a külső és belső biztonságért felelős

³ Vö. ehhez a terrorista akciók utáni hatékony segítségnyújtásra vonatkozó kutatásokat: Stein, B. D. – Tanielian, T. L. – Eisenman, D. P. – Keyser, D. – Burnam, M. A. – Pincus, H. A.: *Emotional and Behavioral Consequences of Bioterrorism: Planning a Public Health Response*. *Milbank Quarterly*, 82/2004., 413–455. o.

⁴ Glos, M.: *Innere Sicherheit stärken*. *Politische Studien*, 49/1998., 21. o.

⁵ Klug, U.: *Abschied von Kant und Hegel*. In: Baumann, J. (Hrsg.): *Programm für ein neues Strafgesetzbuch*. Frankfurt, 1968, 36. és köv. o.

titkosszolgálatok is helyet kaptak. A preventív, biztonságorientált büntetőjog kritikája rámutat a büntetőjog terjeszkedése mellett a büntetőjogi szabályozások területén a jogállami normák sérelmére, valamint a büntetőjog átpolitizálódására és instrumentálissá válására.⁶

A biztonság alapját mindenekelőtt normatív struktúrák és intézmények adják, ezek megmutatják, miféle biztonság várható el, a biztonság hogyan hozható létre, és hogyan küzdhetők le a bekövetkező kockázatok. A biztonság mint funkcionális fogalom relevanciáját időnként elsősorban nyilvánvaló normatív elemei miatt szokták kétségbe vonni, mivel a bírálók szerint a biztonság tekintetében nem létezik interszjektív módon igazolható mérce.⁷ A biztonság absztrakt meghatározása e felfogás szerint azon bukik meg, hogy a kockázatok észlelése és vállalása személyes tényezők eredője. A biztonság normatív koncepciójának elemei e szerint folyamatos társadalmi egyezkedés eredői⁸, ezért megkülönböztethető normatív biztonság és reális (empirikus) biztonság.⁹ A modern társadalmakban érvényesülő politikai uralom fejlődését érintő kutatások különösen azt emelik ki, hogy a biztonság veszélybe került, ez pedig a bűnözéstől való félelem- és fenyegetettségérzetben csapódik le.¹⁰

Biztonság-, bűnözés- és fenyegetettség-elemzések

A biztonsági helyzetek elemzésében ma dominálnak a kockázatbecslések (*threat assessments*¹¹). A veszélyeztetettségbecslések iránti érdeklődés rámutat, hogy a közbiztonsági helyzetre vonatkozóan bűnügyi statisztikákból, a rendőrség és

⁶ Hassemer, W.: Sicherheit durch Strafrecht. *hrr-Strafrecht.de*, 4/2006., 130–143. o.; Stratenwerth, G.: Das Strafrecht im Schnittpunkt öffentlicher und privater Interessen. In: Schweizerische Arbeitsgruppe für Kriminologie (Hrsg.): Öffentlich – Privat. Neue Aufgabenverteilung in der Kriminalitätskontrolle? Zürich, 2006, 15–26. o. [2006a]

⁷ Jasch, M.: Strafrecht im Dilemma zwischen Sicherheit und Freiheit. *Kriminologisches Journal*, 39/2007., 204. o.

⁸ Uo. 205. o.

⁹ Uo. 206. o.

¹⁰ Lee, M.: *Inventing Fear of Crime: Criminology and the Politics of Anxiety*. Portland, 2007

¹¹ Vö. például DEA/FBI/RCMP: *Canada/US Organized Crime Threat Assessment*. 2006; Serious Organized Crime Agency: *The United Kingdom Serious Organized Crime Threat Assessment 2006/2007*. London, 2008; 2. *Periodischer Sicherheitsbericht*. Berlin, 2006; Europol: *High Tech Crimes Within the EU: Old Crimes, New Tools. Threat Assessment 2007*. Den Haag, 2008; Association of Threat Assessment Professionals, <http://www.atapworldwide.org/>

alkotmányvédelem időszaki és eseti helyzetjelentéseiből levont, illetve korábbi események értékelésén nyugvó konvencionális következtetések – úgy tűnik – már nem kielégítő¹², kiegészítésre szorulnak. Ezért ezek helyét egyre inkább átveszik a bűnözés, terrorizmus és a szélsőséges erőszakkal (ámokfutás, többes öngyilkosság, öngyilkos merénylet) járó egyedi tényállások alakulására vonatkozó előrejelzések. Vagyis a veszélyek kerülnek előtérbe, valamint azok a feltételek, amelyek között a fenyegetések valósággá válhatnak. Különösen a terror-elhárítás területén kell figyelmet fordítani olyan korai felismerő rendszerek fejlesztésére¹³, amelyek különböző jelenségeket vesznek számba, egyebek között a radikalizálódási folyamatokat vizsgálják.¹⁴

Emellett az elmúlt mintegy huszonöt évben sorra jöttek létre nemzeti és nemzetközi közbiztonsági monitoringrendszerek, amelyek egymást követő közvélemény-kutatások alapján elsősorban a biztonság észlelésével, a biztonságérzettel és a biztonságpolitikai elvárásokkal foglalkoznak.¹⁵

Az említett kockázatbecslések a határokon átnyúló szervezett bűnözés, valamint a nemzeti és nemzetközi terrorizmus jelenségeire fókuszálnak. Ez lényegében az úgynevezett tranzakciós bűnözést és azokat a feketepiacokat jelenti, amelyeken illegális szolgáltatások és javak forgalmazása folyik, a drog- és emberkereskedelem mellett fegyverek, veszélyes hulladékok vagy (ritkábban) nukleáris anyagok cserélnek gazdát. A kockázatelemzések ezután is kiterjednek a súlyos vagyoni deliktumokra is. E fenyegetések közös tulajdonsága,

¹² House of Lords: Europol: Coordinating the fight against serious and organised crime. Report with Evidence. London: The Stationery Office 12. November 2008.

¹³ Smith, B.: A Look at Terrorist Behavior: How they Prepare, Where they Strike. NIJ Journal, Issue 260, 2008, 2–6. o.; vö. ehhez az Európai Bizottság döntését az EU gazdasági érdekeit veszélyeztető személyeket és adataikat nyilvántartó „Early Warning System”, EWS C(2004) 193/3; a kapcsolódó adatvédelmi problémákhoz vö. Letter from the European Ombudsman opening own-initiative inquiry OI/3/2008/FOR concerning the European Commission, Strasbourg, 29 October 2008.

¹⁴ Jenkins, B. M.: Building an Army of Believers. Jihadist Radicalization and Recruitment. RAND, Washington, 2007; Jenkins, B. M.: Defining the Role of a National Commission on the Prevention of Violent Radicalization and Homegrown Terrorism. Testimony presented before the House Committee on Homeland Security, Subcommittee on Intelligence, Information Sharing, and Terrorism Risk Assessment. RAND, Washington, 2007; a párhuzamosságokhoz vö. Farrington, D. P.: Early Identification and Preventive Intervention: How Effective is this Strategy? Criminology and Public Policy, 4/2005., 237–248. o.

¹⁵ Van Dijk, J. – Van Kesteren, J. – Smit, P.: Criminal Victimization in International Perspective. Key Findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS. Den Haag, 2007, 127. és köv. o.; Zaubermann, R.: Surveys on victimisation and insecurity in Europe. Guyancourt, 2008

hogy veszélyességük nem az egyéni sértettet érintő közvetlen következményeikből, hanem az elkövetői hálózatok és szervezetek hatékonyságából eredő hosszú távú állandóságukból, valamint a társadalomra és az állami intézményekre gyakorolt destabilizáló, dezintegrációs hatásukból adódik. Kiemelkedő fontosságúak a kis valószínűségű, de nagy hatású események.¹⁶ A számos áldozatot követelő öngyilkos merénylet vagy ámokfutás rendkívül ritka esemény, de rendkívüli, közvetlen hatásai mellett igen súlyos közvetett károkkal is jár, amit jól mutatnak példának okáért a 9/11 utáni részvénypiaci mozgások.

A kockázatbecsléseket, ahogy sejthető, többnyire a kockázatok elhárításáért felelős intézmények készítik vagy rendelik meg. A rendőrség és a titkosszolgálatok információszerző és elemző kapacitásaikat terrorellenes központokba integrálják¹⁷, amelyektől hatékonyabb veszélyelhárítás várható. A biztonsági fenyegetéseket, különösen Európában, legtöbbször a határőrizeti rendszerek lebontásával összefüggésben tárgyaljuk, így azok a bűnözés hatékony (büntetőjogi) kontrollját érintő előfeltételek változásaival kapcsolatos felismeréseket is tükrözik.

A biztonsági fenyegetések központi eleme különböző szinteken rendszerizhető. Új fenyegetéseket látunk a

- nemzetközi és határokon átnyúló aktivitásokban és veszélyforrásokban,
- bűnözői hálózatokban és szervezetekben,
- szélsőséges következményekkel járó szélsőséges erőszakban.

Fenyegetések erednek a büntetőjogi kontroll társadalmi alapzatának változásából is:

- a társadalmak fokozódó heterogenitása,
- a szociális kötelek lazulása,
- az informális szociális kontroll eltűnése.

E változásokban az elmúlt évtizedek társadalmi és gazdasági fordulatait kísérő hosszan tartó és mélyre ható folyamatok tükröződnek. Ezek vezettek a városokban a gettók és szociális aknamezők kialakulásához, amelyek a súlyos szociális dezintegráció és marginalizálódási folyamatok mellett a család és lakóköznyezet által gyakorolt informális szociális kontroll eltűnésével jártak.

¹⁶ Sunstein, C. R.: Terrorism and Probability Neglect. *The Journal of Risk and Uncertainty*, 26/2003., 121–136. o.

¹⁷ Lásd a 2003-ban alapított angol Joint Terrorism Analysis Centre (JTAC), az amerikai Homeland Security Commission vagy a berlini székhelyű német Anti-Terror-Zentrum.

Fenyegetések leselkedhetnek ránk ama társadalomszerkezeti következmények révén is, amelyek olyan jelenségekben mutatkoznak meg, mint

- az államok és állami intézmények stabilitásvesztése,
- a gazdaság stabilitásvesztése és a verseny torzulása,
- a társadalmaknak az erőszakos konfliktusok kialakulásával és erősödésével összefüggő stabilitásvesztése.

A biztonság fogalmának változása

A biztonság fogalmát vizsgálva szűkülést és hangsúlyeltolódásokat figyelhetünk meg. Mindenekelőtt egy korábban végbemenő hangsúlyeltolódást a szociális biztonság átfogó koncepciója felől a közbiztonság koncepciójának irányába. A közbiztonság végső soron a belbiztonság irányába mozdult el, amelyben már nem a köz- és jogrend sérthetlensége és a konkrét veszélyek elhárítása, valamint az ugyancsak konkrét gyanú esetén a bűnüldözés momentuma áll a középpontban¹⁸, hanem a biztonsági kockázatok elhárítása már a konkrét veszélyhelyzet, vagyis a bűncselekmény konkrét gyanújának beállta előtt. Megmutatkozik ez a terrorizmus esetében létrehozott előkészületi tényállásokban: a terroristaképzésben való részvétel, veszélyesnek vélt személyek hosszan tartó felügyelete és fogva tartása, Németországban a közbiztonsági őrizet lehetőségének kiterjesztése.¹⁹

A vélelmezett kockázatok jelentős részét a belbiztonság hagyományos területein szokták felmutatni mint a bűnözés (különösen a szervezett és erőszakos bűnözés). Ezzel szemben a szociális, technikai vagy gazdasági biztonság másodlagossá válik. Azzal, hogy a belső biztonságot más országok biztonsági helyzetének függvényében tárgyaljuk, kiterjesztjük a biztonság fogalmát. Nem véletlenül utal a második időszaki biztonsági jelentés azokra a német erőfeszítésekre, amelyek a német belbiztonságot más országok jogállami és demokratikus struktúráinak stabilizálásával igyekeznek erősíteni.²⁰ Ez a célkitűzés az EU kül- és biztonságpolitikai stratégiáiban is megjelenik.²¹ Általános nemzetközi

¹⁸ Krauß, D.: Menschenrechte zwischen Freiheit und Sicherheit. In: Sessar, K. (Hrsg.): Herrschaft und Verbrechen. Kontrolle der Gesellschaft durch Kriminalisierung und Exklusion. Berlin, 2008, 55. o.

¹⁹ Összefoglalóan Kinzig, J.: Die Legalbewährung gefährlicher Rückfalltäter. Freiburg, 2008

²⁰ 2. Periodischer Sicherheitsbericht. Berlin, 2006, 17. o.

²¹ Europäische Union: Ein sicheres Europa in einer besseren Welt. Europäische Sicherheitsstrategie. Brüssel, den 12. Dezember 2003. Európa belső biztonságának problémájához vö.

feltételezés szerint összefüggés van a biztonság és az emberi jogok érvényesülésének szintje között. Az emberi jogok tiszteletben tartása nyilvánvalóan csökkenti a biztonsági fenyegetésekkel kapcsolatos kockázatokat, különösen az agresszív cselekmények valószínűségét. Ezért nem meglepő, ha az emberi jogok erősítésének nemzetközi politikáját a biztonság alapfeltételének tekintjük.²² Ebből következően részben feloldódik a belső és külső biztonság közötti határvonal. Ez tükröződik abban, hogy a nemzetközi (humanitárius) beavatkozások indoklásában helyet kapnak belbiztonsági megfontolások, és a válságkövetekben, mint például a Kosovóban tevékenykedő nemzetközi katonai egységek rendészeti feladatokat is végeznek.²³ Ahol az állam tekintélye gyenge vagy összeomlott, a biztonsági viták meghatározó eleme a „Leviathan”-ba²⁴ vetett szilárd bizalom helyreállítása.²⁵ Ezzel szemben a biztonságpolitikai szempontból jól felvértezett államokban folyó diskurzus központi eleme az alapvető emberi jogok, valamint a biztonságpolitikai intézkedések célrendszerei között feszülő ellentmondás.²⁶

A biztonság meghatározása módszertani és elméleti problémákat vet fel. E nehézségek a biztonságra vonatkozó adatok különféle értelmezési lehetőségeiből adódnak. Ezért kiindulópontként ma is érvényesek az amerikai elnöki Commission on Law Enforcement and Administration of Justice által 1967-ben megfogalmazottak²⁷, miszerint a bűnözés szintje mindig is túl magas volt

Council of the European Union: The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting the citizens. Brussels, 2. December 2009.

²² Burke-White, W. W.: Human Rights and National Security: The Strategic Correlation. Harvard Human Rights Journal, 17/2004., 249–280. o.

²³ Vö. például a Biztonsági Tanács 2005. március 24-én kelt 1590. számú határozatát a szudáni és dárfúri helyzetről.

²⁴ Értsd: ...a társadalmi szerződésen nyugvó erős államhatalomba vetett bizalom helyreállítása. Utalás Thomas Hobbes „Leviathan or The Matter. Forme and Power of a Common Wealth, Ecclesiasticall and Civil” című, 1651-ben megjelent könyvére (magyarul: *Leviatán* vagy az egyházi és világi állam formája és hatalma. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1999 – A ford.)

²⁵ Braithwaite, V. – Levi, M. (eds.): Trust and Governance. Sage, New York, 1998; Hondrich, K. O.: Wieder Krieg. Frankfurt, 2002, 17. o.; Schwandner-Sievers, S.: Humiliation and Reconciliation in Northern Albania. The Logics of Feuding in Symbolic and Diachronic Perspectives. In: Elwert, G. – Feuchtwang, S. – Neubert, D. (eds.): Dynamics of Violence. Processes of Escalation and De-Escalation in Violent Group Conflicts. Berlin, 1999, 152. o.

²⁶ Rebehn, S.: Das Grundrecht auf Sicherheit – ein politischer Trojaner. Gastkommentar. Deutsche Richterzeitung, 86/2008., 247. o.

²⁷ The Challenge of Crime in a Free Society. A Report by the President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington, 1967, 22. o.

(amit úgy folytathatnánk, hogy – *Durkheim* tézise ellenére, amely a bűnözést normál jelenségnek mondja – a bűnözés szintje mindig is túl magas lesz). A különféle értelmezési lehetőségek példásan tükröződnek a második időszaki biztonsági jelentés fejtegetéseiben, hiszen lépten-nyomon hangsúlyt kap, hogy a nagy súlyú cselekmények ritkán fordulnak elő (ami persze nem zárja ki ezeket a biztonsági veszélyek köréből), és arányuk az összes bűnözésben csekély, valamint éppen a súlyos erőszakos cselekmények esetében (eltérően a médiákban is megjelenő közvélekedéstől) nem növekedés, hanem csökkenés figyelhető meg. Másrészt azonban a második időszaki biztonsági jelentés azt is hangsúlyozza, hogy a közbiztonsági helyzet „drámai változása” elsősorban a nemzetközi iszlamista terrorizmus fenyegetésében ölt testet (ami 2006. évi számszerűségében két, vasútállomásokon elhelyezett működőképes, bőröndbe rejtett pokolgépet jelent, tehát – rendkívül – ritka eseménynek mondható).²⁸

Abban azonban nincs egyetértés, mekkora fenyegetést jelentenek a bűnözés egyes megváltozott és teljesen új formái, ezek megváltoztatják-e, és mennyiben a közbiztonság helyzetét. A konszenzus hiányának lényegi oka, hogy máig nem sikerült kialakítani az objektív biztonság meggyőző mérőrendszerét, alighanem azért, mert a biztonság iránti igény – ahogy *Hassemer* kifejtette – alapjában korlátlan, sohasem elégíthető ki maradéktalanul²⁹, ami abban a paradoxonban is megnyilvánul, hogy a biztonság javulásával a szubjektív biztonságigény tovább nő.³⁰ A probléma attól is bonyolódik, hogy az új fenyegetésekre nem alkalmazhatók a konvencionális interpretációk. A kockázatok és veszélyek ugyanis olyan prognózisokban gyökereznek, amelyek különböző, rendszerint vitatható feltételekből indulnak ki. Különösen nagy nehézséget jelentenek „low probability–high impact” jellegű események.

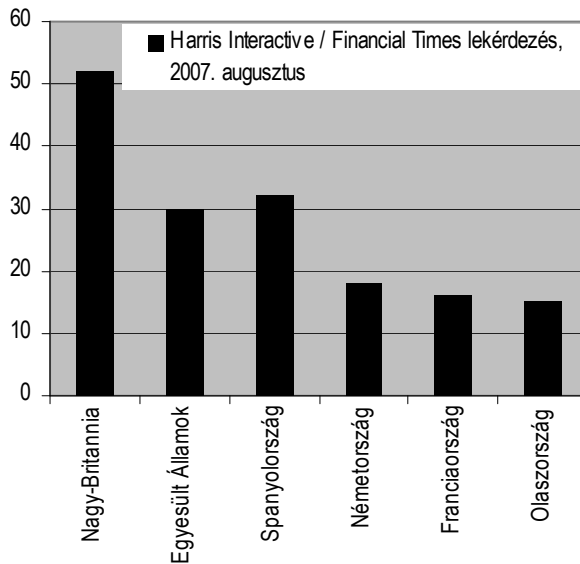
Jó példa erre a Harris Interactive által 2007 augusztusában a *Financial Times* számára végzett közvélemény-kutatás (1. számú ábra).

²⁸ 2. Periodischer Sicherheitsbericht. Berlin, 2006, 25. o.; az R+V Versicherung (<http://www.ruv.de>) biztosító által a „németek félelmei” témájában végzett longitudinális vizsgálatban a nemzetközi terrorizmus 1991 és 2008 között csak kétszer bukkan fel a hét legfontosabb félelemforrás között (2003-ban és 2007-ben); a bűnözés csak 1991 és 1997 között szerepel ezek között, később nem, 1997 után gazdasági és szociális jellegű félelmek állnak az előtérben.

²⁹ Hassemer, W.: Strafrecht, Prävention, Vergeltung. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik 7/2006., 270. o. [2006b]

³⁰ Kaufmann, F.-X. (1987): i. m. 38. o.; Euler-Cook, S.: Verbrechensvorbeugung in Städten. Kulturvergleichende Reflexionen. Kriminalistik, 46/1992., 563–568. o.

1. számú ábra: „Valószínűnek tart-e Ön nagyobb merényletet hazájában a következő 12 hónapban? (igen; %)

2007 augusztusában a brit megkérdezettek több mint fele, az olaszok 15 százaléka valószínűsített nagyobb merényletet a következő 12 hónapban, de a lekérdésbe bevont hat ország egyikében sem történt 2007 augusztusa és 2008 júliusa között terrortámadás.

A kutatásból az is kiviláglik, hogy a biztonsággal kapcsolatos várakozások mögött (ez esetben a terrortámadással kapcsolatos várakozás kapcsán könnyen bizonyítható) etnikai vagy vallási különbségek is meghúzódnak: olyan differenciák, amelyek a vallási vagy etnikai alapú és kockázatazonosításra irányuló profilalkotásban is (hálózatos körözés) nyomon követhetők.³¹

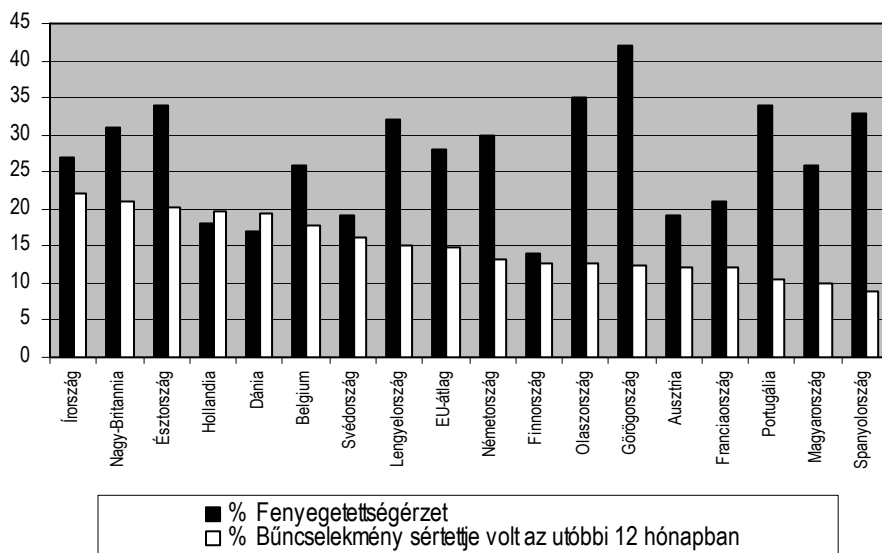
Az érintett országokban megkérdezettek húsz-negyven százaléka úgy vélte, hogy az országukban élő muszlimok biztonsági fenyegetést jelentenek. Ebben jelentős gyúanyag rejlik, és rávilágít, hogy a biztonságpolitikának olyan akaratlan következményekkel is számot kell vetnie, mint az, hogy esetleg maga is hozzájárul a közbiztonság romlásához.

³¹ Összefoglalóan Pehl, D.: Die Implementation der Rasterfahndung. Eine empirische Untersuchung zur Anwendung, Umsetzung und Wirkung der gesetzlichen Regelungen zur operativen Informationserhebung durch Rasterfahndung, Freiburg, 2008

A potenciális veszély, mint kifejtettem, nemcsak a közvetlen következményekben nyilvánul meg, hanem sokkal inkább a társadalmi stabilitásra gyakorolt hosszú távú hatásokban.

A második időszaki biztonsági jelentés Németországot a világ legbiztonságosabb országai között tartja számon. Ez a hivatalos adatgyűjtésekből kapott bűnözési adatok és áldozattá válási latenciakutatások alapján összehasonlításban meg is felel a valóságnak. Nem vág azonban egybe a lakosság értékelésével, ha a European Crime Survey 2005. évi adatait nézzük. Az áldozattá válási arány az európai átlagnak felel meg, a bűnözéstől való félelem azonban egyértelműen átlag feletti értéken áll (2. számú ábra).

2. számú ábra: Áldozattá válás és félelem a bűnözéstől 2005
(European Crime Survey)

Az objektív és szubjektív biztonság (biztonságérzet) közötti eltérés

A különböző módokon mért (objektív) közbiztonsági helyzet és a biztonságérzet ollója igen szélesre nyílnak. Ezt látjuk a 2. számú ábrán 17 európai ország összevetésében. A bűnözéstől való legerősebb félelem éppen a legalacsonyabb áldozattá válási arányokat felmutató országokban mutatkozik. Egyébként a bűnözésre vonatkozó biztonság-, illetve fenyegetettségérzet széles skálán variálódik, ahogy a fenyegetettség érzetére vonatkozó hosszmetzeti adatok

szemléltetik. Az objektív közbiztonsági helyzet és a biztonságérzet közötti szakadék paradox jelensége régóta ismert.³² Ugyanis a fenyegetettség érzete a viszonylag alacsony sértetté válási kockázatot felmutató csoportokban nyilvánvalóan indokolatlanul erős. Az időskorúakat és a nőket olyan csoportként írja le a kutatás, amelyek különösen hajlamosak önmagukat veszélyeztetettnek érzékelni, miközben különösen az erőszakos cselekmények területén lényegesen kisebb kockázatnak vannak kitéve, mint a fiatal férfiak.³³ Már az első áldozatkutatásokból is kitűnt, hogy a megkérdezettek az érintett város vagy vidék tekintetében tendenciaszerűen a bűnözés növekedését vélték érzékelni, miközben a saját lakónegyedükben a bűnözés szintjét változatlanul határozották meg.³⁴ Az, hogy a kockázatok észlelése (és az azzal összefüggő fenyegetettségérzet) időnként – az objektív biztonságot figyelmen kívül hagyó – fatális döntésekhez vezethet, jól látszott abból, ahogy a 9/11-i merénylet után a pánikba eső polgárok tömegesen tértek át a légi közlekedésről a közúti közlekedésre³⁵, ami az Egyesült Államokban, megalapozott becslés szerint, mintegy 1600-zal megnövelte a közúti baleseti halálozást.

A biztonsággal kapcsolatos várakozásokra vonatkozó véleménykutatások különbséget tesznek a bűnözéssel, büntetőjoggal és büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos szociális és személyes attitűdök között, és a bűnözéssel, büntetőjogi szankciókkal, büntetési célkitűzésekkel, kriminálpolitikai célokkal és trendekkel kapcsolatos attitűdöket társadalmi jelenségként értelmezik. A személyes dimenzió a bűnözés általi egyéni érintettséget jelenti, és bevett minta szerint affektív, kognitív és viselkedésorientált elemekre szokás osztani. Az affektív elem bűnözési félelemként értelmezhető, az „áldozati lekérdezésekben” rendszerint az a kérdés utal rá, hogy a megkérdezett elhagyná-e sötétedés után házat vagy lakását. A kognitív dimenzió ama kockázat észlelését, illetve becslését jelenti, hogy a megkérdezett véleménye szerint a jövőben várhatóan bizonyos bűncselekmények sértettjévé válik-e. A viselkedésorientált elem a magatartásbeli alkalmazkodást méri, vagyis azt, hogy sor került-e biztonsági

³² Duffy, B. – Wake, R. – Burrows, T. – Bremner, P.: Closing the gaps – crime and public perceptions. *International Review of Law, Computers & Technology*, 22/2008., 17–44. o.

³³ Krug, E. G. – Dahlberg, L. L. – Mercy, J. A. – Zwi, A. B. – Lozano, R.: *World report on violence and health*. World Health Organization, Geneva, 2002, 10. o.

³⁴ Stephan, E.: *Die Stuttgarter Opferbefragung*. Wiesbaden, 1976, 125. és köv. o.

³⁵ Gigerenzer, G.: Out of the frying pan into the fire: Behavioral reactions to terrorist attacks. *Risk Analysis*, 26/2006., 347–351. o.

berendezés beszerzésére és beépítésére, kell-e kerülni bizonyos helyeket, a megkérdozett tart-e, hord-e önvédelmi eszközöket, elsősorban fegyvert.³⁶

Az utóbbi években kísérlet történt a bűnözési félelem expresszív dimenziójának elkülönítésére bizonyos helyzetekben a bűnözési félelmet objektíve megalapozó tapasztalatok mértékétől.³⁷ Mindenekelőtt a lakhelyváltatásra³⁸ kell gondolnunk, amely különös hangsúlyt kap, ha a viktimizálódás központi eleme a fenyegetettség (például besurranásos cselekmények esetén).³⁹

A biztonsággal kapcsolatos várakozások azonban csak egyéni szinten rajzolhatók meg. A biztonsággal kapcsolatos várakozások terén a média, a politika, a gazdaság intézményei, a szociális infrastruktúra rendszerei és nem utolsósorban maguk a biztonságért felelős hatóságok külön, párhuzamos képeket alakítanak ki. A biztonsággal kapcsolatos várakozások tehát ugyanúgy a „kontroll kultúrájának” részévé válhatnak⁴⁰, mint a megelőzési partnerségek (kommunális bűnmegelőzés, közösségi rendészet, szomszédsági figyelőrendszer, biztonságipar) vagy a bűnözésről alkotott közvélekedés és a kapcsolódó egyéb (például a biztonság megteremtésének módját érintő) meggyőződések létrehozása.

Miért ellentétes az objektív közbiztonsági helyzet és a biztonságérzet trendje?

Az objektív közbiztonsági helyzet és az észlelt vagy érzékelt biztonság szétartásának magyarázatára különböző elméletek születtek.⁴¹ Egy időben különösen

³⁶ Hirtenlehner, H.: Kriminalitätsfurcht – Ausdruck generalisierter Ängste und schwindender Gewissheiten? Untersuchung zur empirischen Bewährung der Generalisierungsthese in einer österreichischen Kommune. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 58/2006., 309. o.

³⁷ Farrall, St. – Gray, E. – Jackson, J.: Combining the New and Old Measures of the Fear of Crime: Exploring the ‘Worried-Well’. Experience & Expression in the Fear of Crime. Working Paper, No. 4, 2006

³⁸ Xie, M. – McDowall, D.: Escaping Crime: The Effects of Direct and Indirect Victimization on Moving. Criminology, 46/2008., 809–840. o.

³⁹ Albrecht, H-J.: Stalking – Wissenschaftliche Perspektiven. In: Weiß, A. – H. Winterer H. (Hrsg.): Stalking und häusliche Gewalt. Interdisziplinäre Aspekte und Interventionsmöglichkeiten. Lambertus-Verlag, Freiburg i. Br., 2005, 12–38. o.

⁴⁰ Garland, D.: The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. New York, 2001, 139. és köv. o.

⁴¹ Jackson, J. – Farrall, St. – Hough, M. – Bradford, B.: Public Insecurities About Crime: A Review of the British Research Literature. November 2008
<http://ssrn.com/abstract=1303610>, 8. és köv. o.

plauzibilisnek látszott az a megfontolás, hogy a szociális és személyes attitűdöket döntően az áldozattá válás tapasztalatai határozzák meg. Az empirikus vizsgálatok azonban csak gyenge összefüggést mutattak ki (bár ez nem érvényes a súlyos erőszakcselekmények áldozatává váló igen kicsiny csoport esetében⁴²), és ezzel kétségbe vonták a feltételezés megalapozottságát.⁴³ Ideig-óráig szintén plauzibilisnek tűnt az a feltevés, miszerint a médiák jelentős befolyást gyakorolnak a biztonsággal kapcsolatos szociális és személyes attitűdök különböző összetevőire, ugyanis az objektív és szubjektív közbiztonsági helyzet – mondja az elmélet – valószínűleg lényegi elemeit tekintve olyan információkon és benyomásokon nyugszik, amelyek nem származhatnak máshonnan, csak a médiákból (mivel, eltekintve a mindennapi kommunikációtól, nem létezik más információforrás). E hipotézis esetében azonban szintúgy máig hiányoznak a programszerű előfeltevéseken és a bizonygatáson túlmutató empirikus bizonyítékok.⁴⁴ Sokkal megalapozottabb az a feltevés, hogy a bűnözéstől való félelem elsősorban a lakókörnyezetben szerzett észleletekkel korrelál. E feltevés alapját a dezintegráció egyfajta elmélete adja (a „törött ablakok elmélete” is implikálja), amely szerint a társadalmi rend széthullásának látható jelei és a lakókörnyezet ezekkel összefüggő kedvezőtlen szubjektív képe a bűnözési félelmeket erősíti.⁴⁵ A bűnözéssel kapcsolatos fenyegetettség-érzetek általános elmélete szerint a bűnözéstől való félelmek alapját részben általános egzisztenciális félelmek alkotják.⁴⁶ Ezeket elsősorban a bizonytalan

⁴² Richter, H.: Opfer krimineller Gewalttaten. Individuelle Folgen und ihre Verarbeitung. Mainz, 1997

⁴³ Unnever, J. D. – Cullen, F. T. – Fisher, B. S.: “A Liberal Is Someone Who Has Not Been Mugged”: Criminal, Victimization and Political Beliefs. *Justice Quarterly*, 24/2007., 309–334. o.

⁴⁴ Kafatou-Haeusermann, M.: The Media-Crime Nexus Revisited: On the Re-Construction of Crime and Law-and-Order in Crime-Appeal Programming. Berlin, 2007, 23. és köv. o.; Reuband, K.-H.: Kriminalität als Thema ostdeutscher Massenmedien vor und nach der Wende. Eine Analyse Dresdner Tageszeitungen 1988–1994. *Kriminologisches Journal*, 32/2000., 43–55. o.

⁴⁵ Skogan, W.: Disorder and Decline. Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods. Berkeley, Los Angeles, 1992; Arnold, H.: Kriminalität, Viktimisierung, (Un-)Sicherheitsgefühl und Wohnzufriedenheit. In: Kaiser, G. – Kury, H. (Hrsg.): *Kriminologische Forschung in den 90er Jahren*. Freiburg, 1993, 1–34. o.; Boers, K.: Furcht vor Gewaltkriminalität. In: Heitmeyer, W. – Hagan, J. (Hrsg.): *Internationales Handbuch der Gewaltforschung*. Wiesbaden, 2002, 1399–1422. o.; Lüdemann, Ch.: Kriminalitätsfurcht im urbanen Raum. Eine Mehrebenenanalyse zu individuellen und sozialräumlichen Determinanten verschiedener Dimensionen von Kriminalitätsfurcht. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 58/2006., 285–306. o.

⁴⁶ Hirtenlehner, H.: i. m. 307. és köv. o.

jövő, az áttekinthetetlen hatásmechanizmusok és összefüggések, tehát a gazdaság és a szociális integráció gyors és mélyre ható változásával jellemezhető társadalmak jellegzetes tüneteinek észlelése váltja ki. Az összefüggés keletkezését az anómiás állapotok okozta stressz eredőjeként az egyénre nehezedő és a lélektani félelemelhárító mechanizmusok kiváltó okaihoz igen hasonló kényszer hivatott magyarázni, amely a jövőtől való kínzó rettegés leküzdésére készlet. E generalizáló elmélet szerint ennek érdekében a diffúz félelmek konkrétan megfogalmazható témákra, megnevezhető felelősökre vetítődnek ki, amelyek a viselkedésbeli alkalmazkodás (coping) és a várakozások átstrukturálása révén már leküzdhetőnek látszanak. A coping képessége és e képesség felismerése bizonyos mértékig hozzájárul a félelemkeltő körülmények és a fellépő veszélyek egyéni vagy állami, intézményi támogatással történő kezelésének készségéhez.⁴⁷

Az említett elméleti kísérletek közös jegye, hogy magyarázatukat nem az objektív közbiztonsági helyzetre vagy a bűnözéssel kapcsolatos közvetlen (esetleg közvetett) tapasztalatokra alapozzák. Az empirikusan megalapozott feltevések rámutatnak, hogy elengedhetetlen a fenyegetettségérzetek és a biztonsággal kapcsolatos várakozások beágyazása egy szociális orientációjú általános biztonságkonceptióba.

A közbiztonsági helyzet és a biztonsággal kapcsolatos várakozások ollójának szétnyílása egy másik nézőpontból is jól látható. Az objektív közbiztonsági helyzet megítélését ugyanis ma messzemenően olyan jelenségek határozzák meg, amelyek a biztonsággal kapcsolatos elvárásokra vagy a biztonságérzetre vonatkozó empirikus vizsgálatokban semmilyen szerepet sem kapnak. A biztonsággal kapcsolatos várakozásokat mérő hagyományos bűnözésorientált kérdőíves kutatások a szervezett bűnözés jelenségeire, vagyis a jellegzetes tranzakciós bűnözésre: drog- és emberkereskedelemre, leányfuttatásra, szerezsejátékra, korrupcióra és pénzmosásra ki sem térnek.

E helyütt van lehetőség arra, hogy a biztonságpolitika alakítását és a biztonságpolitikai attitűdöket, elsősorban a biztonságtechnikát valamint a megelőzési teóriákat értékeljük. A biztonság leírt leszűkítése a belbiztonságra koncentráció korai kockázatfelismerésre a veszélyelhárítás alkalmas eszközeként kínálkozik. Ez magyarázza például a közterek videós megfigyelésére vonatkozó vizsgálatok

⁴⁷ Boers, K.: Kriminalitätsfurcht. Über den Entstehungszusammenhang und die Folgen eines sozialen Problems. Pfaffenweiler, 1991

kapcsán tapasztalt messzemenő közegyetértést.⁴⁸ Szükségtelen hát bizonygatni, hogy a videós megfigyelés valóban javítja a biztonságot, hiszen ennek bizonyítása jelentős nehézségekbe ütközik, és ez ideig (kivéve a nyilvános parkológarázsokban) nem is sikerült.⁴⁹ Ma mindenekelőtt a biometrikus biztonsági technológiák és DNS-tesztek, illetve DNS-adatbankok azok, amelyek a tévedhetetlen pontosság ígéretével kecsegtetnek.⁵⁰

Az objektív biztonság és a biztonságérzet széttartásának következményei

Az objektív biztonság és a biztonsággal kapcsolatos várakozások ollójának tágra nyílása a probléma összetettebbé válását jelzi, ami azt is jelenti, hogy a biztonságtudományi kutatás módszertani és elméleti alapvetésével szemben támasztott igények is jelentősen megnöttek. A biztonsággal kapcsolatos várakozások különféle változatai aligha befolyásolhatók kizárólag szűk horizontú, kizárólag a belbiztonságra koncentráló biztonságpolitikai intézkedésekkel. Ha a biztonsággal kapcsolatos várakozásokat alapjában rapid gazdasági és szociális változásokból eredő általános félelmek határozzák meg, akkor a szociális, gazdasági és oktatásügyi stabilizáció irányába tett intézkedések feltehetően sokkal inkább jövőbe mutató kezdeményezések, mint az objektív biztonságot vagy a szubjektív biztonságérzetet erősítő politika önmagában. Ez magától értődően emlékeztet arra a szentenciára, amely szerint a legjobb kriminálpolitika (vagy biztonságpolitika) a jó szociálpolitika; bár Hassemer megfogalmazásával élve *„a fenyegetettség érzése, a választók bűnözéstől való félelme az [...] amely végül a ténylegesen megvalósítandó kriminálpolitikáról dönt”*.⁵¹

Ezért a biztonságkutatásban elengedhetetlenek a megalapozott és gyakorlati szinten alkalmazható, objektív és szubjektív indikátorokra, összehasonlító vizsgálatokra támaszkodó, szociális és kulturális kontextusokba illeszkedő

⁴⁸ Hempel, L. – Töpfer, E.: CCTV in Europe. Final Report. Berlin, 2004, 42. és köv. o.; Chen-Yu, L.: Öffentliche Videoüberwachung in den USA, Großbritannien und Deutschland – Ein Drei-Länder-Vergleich. Göttingen, 2006, 106. és köv. o.

⁴⁹ Welsh, B. C. – Farrington, D. P.: Effects of Closed-Circuit Television on Crime. The Annals of the American Academy for Political and Social Sciences, 587/2003., 110–135. o.

⁵⁰ Petermann, T. – Sauter, A. – Scherz, C.: Biometrics at the borders – the challenges of a political technology. International Review of Law, Computers & Technology, 20/2006., 149–166. o.

⁵¹ Hassemer, W. (2006a): i. m. 130–143. o.

mércék. A belső biztonsággal kapcsolatos várakozások beágyazódnak az általános szociális biztonság rendszerébe, ezért ezek elméleti és empirikus tekintetben az általános biztonsági koncepció, valamint az egyén és a társadalom kockázatkezelési képességébe vetett bizalom függvényei. A bizalom alapja az egyének és a társadalom által megteremtendő méltányos tolerancia és legitim törvényesség. Ennek létrejöttében döntő szerepet játszik az arányosság, valamint a biztonság és szabadság megalapozott, a közösség számára elfogadható egyensúlya.

Fordította: Dr. Póczik Szilveszter

Irodalom

Albrecht, H.-J. (2005): *Stalking – Wissenschaftliche Perspektiven*. In: **Weiß, A. – Winterer, H. (Hrsg.):** *Stalking und häusliche Gewalt. Interdisziplinäre Aspekte und Interventionsmöglichkeiten*. Lambertus-Verlag, Freiburg im Breisgau, 12–38. o.

Arnold, H. (1993): *Kriminalität, Viktimisierung, (Un-)Sicherheitsgefühl und Wohnzufriedenheit*. In: **Kaiser, G. – Kury, H. (Hrsg.):** *Kriminologische Forschung in den 90er Jahren*. Eigenverlag des Max-Planck-Instituts für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau, 1–34. o.

Boers, K. (1991): *Kriminalitätsfurcht. Über den Entstehungszusammenhang und die Folgen eines sozialen Problems*. Centaurus, Pfaffenweiler

Boers, K. (2002): *Furcht vor Gewaltkriminalität*. In: **Heitmeyer, W. – Hagan, J. (Hrsg.):** *Internationales Handbuch der Gewaltforschung*. Westdeutscher Verlag, Wiesbaden, 1399–1422. o.

Braithwaite, V. – Levi, M. (eds.) (1998): *Trust and Governance*, Sage, New York

Burke-White, W. W. (2004): *Human Rights and National Security: The Strategic Correlation*. Harvard Human Rights Journal, 17.

Chen-Yu, L. (2006): *Öffentliche Videoüberwachung in den USA, Großbritannien und Deutschland – Ein Drei-Länder-Vergleich*. Göttingen
<http://webdoc.sub.gwdg.de/diss/2006/lin/lin.pdf>

Duffy, B. – Wake, R. – Burrows, T. – Bremner, P. (2008): *Closing the gaps – crime and public perceptions*. International Review of Law, Computers & Technology, 22.

Euler-Cook, S. (1992): *Verbrechensvorbeugung in Städten*. Kulturvergleichende Reflexionen. Kriminalistik, 46.

Farrall, St. – Gray, E. – Jackson, J. (2006): *Combining the New and Old Measures of the Fear of Crime: Exploring the 'Worried-Well'*. Experience & Expression in the Fear of Crime. Working Paper, No. 4.

Farrington, D. P. (2005): *Early Identification and Preventive Intervention: How Effective is this Strategy?* Criminology and Public Policy, 4.

- Garland, D. (2001):** *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. The University of Chicago Press, Chicago
- Gigerenzer, G. (2006):** *Out of the frying pan into the fire: Behavioral reactions to terrorist attacks*. *Risk Analysis*, 26.
- Glos, M. (1998):** *Innere Sicherheit stärken*. *Politische Studien*, 49.
- Hassemer, W. (2006):** *Sicherheit durch Strafrecht*. hrr-strafrecht.de, 4.
- Hassemer, W. (2006):** *Strafrecht, Prävention, Vergeltung*. *Zeitschrift für Internationale Strafrechts-dogmatik*, 7.
- Hempel, L. – Töpfer, E. (2004):** *CCTV in Europe*. Final Report, Berlin
- Hirtenlehner, H. (2006):** *Kriminalitätsfurcht – Ausdruck generalisierter Ängste und schwindender Gewissheiten? Untersuchung zur empirischen Bewährung der Generalisierungsthese in einer österreichischen Kommune*. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 58.
- Hondrich, K. O. (2002):** *Wieder Krieg*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main
- Jackson, J. – Farrall, St. – Hough, M. – Bradford, B. (2008):** *Public Insecurities About Crime: A Review of the British Research Literature*. November
<http://ssrn.com/abstract=1303610>
- Jasch, M. (2007):** *Strafrecht im Dilemma zwischen Sicherheit und Freiheit*. *Kriminologisches Journal*, 39.
- Jenkins, B. M. (2007):** *Building an Army of Believers. Jihadist Radicalization and Recruitment*. RAND, Washington
- Jenkins, B. M. (2007):** *Defining the Role of a National Commission on the Prevention of Violent Radicalization and Homegrown Terrorism. Testimony presented before the House Committee on Homeland Security, Subcommittee on Intelligence, Information Sharing, and Terrorism Risk Assessment*. RAND, Washington
- Kafatou-Haeusermann, M. (2007):** *The Media-Crime Nexus Revisited: On the Re-Construction of Crime and Law-and-Order in Crime-Appeal Programming*. Duncker & Humblot, Berlin
- Kaufmann, F.-X. (1973):** *Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem*. 2. Aufl., Enke, Stuttgart
- Kaufmann, F.-X. (1987):** *Normen und Institutionen als Mittel zur Bewältigung von Unsicherheit: Die Sicht der Soziologie*. In: **Bayerische Rückversicherung (Hrsg.): Gesellschaft und Unsicherheit**. Verlag Versicherungswirtschaft eV, Karlsruhe
- Kinzig, J. (2008):** *Die Legalbewährung gefährlicher Rückfalltäter*. Duncker & Humblot, Berlin
- Klug, U. (1968):** *Abschied von Kant und Hegel*. In: **Baumann, J. (Hrsg.): Programm für ein neues Strafgesetzbuch**. Fischer, Frankfurt am Main
- Krauß, D. (2008):** *Menschenrechte zwischen Freiheit und Sicherheit*. In: **Sessar, K. (Hrsg.): Herrschaft und Verbrechen. Kontrolle der Gesellschaft durch Kriminalisierung und Exklusion**. LIT-Verlag, Münster, 49–69. o.
- Krug, E. G. – Dahlberg, L. L. – Mercy, J. A. – Zwi, A. B. – Lozano, R. (2002):** *World report on violence and health*. World Health Organization, Geneva

- Lee, M. (2007):** *Inventing Fear of Crime: Criminology and the Politics of Anxiety*. Wilan Publishing, Portland
- Lüdemann, Ch. (2006):** *Kriminalitätsfurcht im urbanen Raum. Eine Mehrebenenanalyse zu individuellen und sozialräumlichen Determinanten verschiedener Dimensionen von Kriminalitätsfurcht*. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 58.
- Maslow, A. H. (1977):** *Motivation und Persönlichkeit*. Walter, Olten
- Pehl, D. (2008):** *Die Implementation der Rasterfahndung. Eine empirische Untersuchung zur Anwendung, Umsetzung und Wirkung der gesetzlichen Regelungen zur operativen Informationserhebung durch Rasterfahndung*. Duncker & Humblot, Berlin
- Petermann, T. – Sauter, A. – Scherz, C. (2006):** *Biometrics at the borders – the challenges of a political technology*. International Review of Law, Computers & Technology, 20.
- Rebehn, S. (2008):** *Das Grundrecht auf Sicherheit – ein politischer Trojaner*. Gastkommentar. Deutsche Richterzeitung, 86.
- Reuband, K.-H. (2000):** *Kriminalität als Thema ostdeutscher Massenmedien vor und nach der Wende. Eine Analyse Dresdner Tageszeitungen 1988–1994*. Kriminologisches Journal, 32.
- Richter, H. (1997):** *Opfer krimineller Gewalttaten. Individuelle Folgen und ihre Verarbeitung*, Weisser Ring, Mainz
- Schwandner-Sievers, S. (1999):** *Humiliation and Reconciliation in Northern Albania. The Logics of Feuding in Symbolic and Diachronic Perspectives*. In: **Elwert, G. – Feuchtwang, S. – Neubert, D. (eds.):** *Dynamics of Violence. Processes of Escalation and De-Escalation in Violent Group Conflicts*. Duncker & Humblot, Berlin, 133–152. o.
- Skogan, W. (1992):** *Disorder and Decline. Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. Berkeley, Los Angeles
- Smith, B. (2008):** *A Look at Terrorist Behavior: How they Prepare, Where They Strike*. NIJ Journal, Issue 260.
- Stein, B. D. – Tanielian, T. L. – Eisenman, D. P. – Keyser, D. – Burnam, M. A. – Pincus, H. A. (2004):** *Emotional and Behavioral Consequences of Bioterrorism: Planning a Public Health Response*. Milbank Quarterly, 82.
- Stephan, E. (1976):** *Die Stuttgarter Opferbefragung*. BKA, Wiesbaden
- Stratenwerth, G. (2006):** *Das Strafrecht im Schnittpunkt öffentlicher und privater Interessen*. In: **Schweizerische Arbeitsgruppe für Kriminologie (Hrsg.):** *Öffentlich – Privat. Neue Aufgabenverteilung in der Kriminalitätskontrolle?* Rügger, Zürich
- Sunstein, C. R. (2003):** *Terrorism and Probability Neglect*. The Journal of Risk and Uncertainty, 26.
- Unnever, J. D. – Cullen, F. T. – Fisher, B. S. (2007):** *“A Liberal Is Someone Who Has Not Been Mugged”: Criminal Victimization and Political Beliefs*. Justice Quarterly, 24.
- Van Dijk, J. – Van Kesteren, J. – Smit, P. (2007):** *Criminal Victimisation in International Perspective*. Key Findings from the 2004–2005 ICVS and EU ICS. Boom Juridische uitgevers, Den Haag
- Welsh, B. C. – Farrington, D. P. (2003):** *Effects of Closed-Circuit Television on Crime*. The Annals of the American Academy for Political and Social Sciences, 587.

Xie, M. – McDowall, D. (2008): *Escaping Crime: The Effects of Direct and Indirect Victimization on Moving*. *Criminology*, 46.

Zaubermann, R. (2008): *Surveys on victimisation and insecurity in Europe*. Guyancourt
http://lodel.irevues.inist.fr/crimprev/docannexe/file/186/crimprev5bis_wp7.pdf